

Рекомендована д.ф.н., професором О.В.Посилкіною

УДК 65 : 661.12

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ФАРМАЦЕВТИЧНИМИ ВІДХОДАМИ НА РІЗНИХ РІВНЯХ ВЛАДИ

Р.В.Сагайдак-Нікітюк

Національний фармацевтичний університет

Стаття присвячена управлінню відходами фармацевтичної галузі на різних рівнях влади. Проаналізовані напрямки підвищення екологічної безпеки на макро-, мезо- і мікрорівнях. Розглянуті основні інституціональні органи державного управління у сфері поводження з фармацевтичними відходами. Проаналізовано компетенції певних державних органів відносно поводження з відходами. Розроблені функції логістичного управління фармацевтичними відходами на всіх рівнях влади (національному, регіональному та мікрорівні).

На теперішній час в Україні гостро постає проблема поводження з фармацевтичними відходами, що викликано особливостями як фармацевтичної галузі, лікарських засобів (ЛЗ), виробів медичного призначення (ВМП), парафармацевтичної продукції (ПФП) і лікувальних косметичних засобів (КЗ), так і відходів, які утворюються в процесі їх розробки, виробництва і споживання. Наприклад, при створенні ЛЗ з 10000 речовин обирають одну, яка в подальшому буде використовуватися. В процесі виробництва супозиторіїв в середньому утворюються такі відходи: некондиційні супозиторії — 1,17 кг/добу, відходи пакувальних матеріалів — 1,3 кг/добу, допоміжні матеріали для санітарно-гігієнічної підготовки виробництва — 1,4 кг/добу. На стадії реалізації фармацевтичної продукції в 2009 р. в Україні відповідно до приписів Державної інспекції з контролю якості ЛЗ заборонено реалізацію 1311 серій ЛЗ. На стадії кінцевого споживання фармацевтичної продукції щодня утворюється в розрахунку на одного пацієнта така кількість відходів у розвинутих країнах світу (США, Японія, Швеція): в лікарнях — 3,2 кг/добу, поліклініках — 2,3 кг/добу; у приватних санаторіях — 1,4 кг/добу, лабораторіях — 0,2 кг/добу; в Україні — в лікарнях до 5 кг/добу, з яких приблизно 0,3 кг/добу є інфекційними відходами [2-4].

Матеріали та методи

Управління в сфері охорони навколишнього природного середовища (НПС) являє собою суспільні відносини, що регулюються правовими нормами, в яких реалізується діяльність державних органів, органів місцевого самоврядування, суспільних об'єднань, спрямованими на охорону НПС, екологічну безпеку юридичних і фізичних осіб, дотримання екологічного законодавства, попередження екологічних правопорушень і захист екологічних прав громадян [4, 8-10]. Метою управління охороною НПС є реалізація законодавства, контроль за дотриманням екологічної безпеки, забезпечення проведення ефективних і комплексних заходів з охорони НПС завдяки виконанню державними та іншими органами певних екологічних функцій, які, в свою чергу, регулюються законами, кодексами і постановами Уряду України, санітарними та будівельними нормами і правилами, стандартами і технічними умовами, нормами та правилами обігу небезпечних речовин і роботи на небезпечних об'єктах та іншими відомчими документами [1-10].

Аналіз літературних джерел показав, що на теперішній час в Україні гостро постає проблема побудови наскрізного механізму управління фармацевтичними відходами [1-10]. Метою дослідження є розробка науково-практичних підходів до управління відходами фармацевтичної галузі на засадах логістики на всіх рівнях влади.

Результати та їх обговорення

Органи управління в сфері поводження з відходами — це юридично відокремлені державні та суспільні інституції, органи самоврядування, уповноважені здійснювати організаційно-розпорядницькі, координаційні, консультативні, організаційно-експертні, контрольні та інші функції в сфері забезпечення екологічної безпеки, охорони НПС і здоров'я та життя людей [4].

Основними інституціональними органами державного управління в сфері поводження з фарма-

цвітничими відходами є Президент України, Верховна Рада (ВР) України, Кабінет Міністрів України, Міністерство з питань надзвичайних ситуацій України, Міністерство охорони здоров'я України, Міністерство промислової політики України, Міністерство охорони НПС України, Міністерство юстиції України, Головна державна інспекція захисту рослин, Рада національної безпеки і оборони України, Державна санітарно-епідеміологічна служба України (СЕС), Академія медичних наук, органи місцевих адміністрацій та місцевого самоврядування. Аналіз компетенцій певних державних органів, які здійснюють управління поводженням з фармацевтичними відходами [4].

Таким чином, на підставі проведених досліджень літературних джерел і аналізу діяльності органів влади і провідних фармацевтичних підприємств зроблено висновок, що функції логістичного управління фармацевтичними відходами повинні здійснюватися на всіх рівнях влади — національному, регіональному і місцевому.

Функціями управління фармацевтичними відходами на макрорівні є створення умов оптимізації поводження з відходами в законодавчій, інформаційній і економічній сферах; розробка відповідної нормативної і законодавчої бази; розробка програм з екологізації фармацевтичної галузі; контроль і аналіз екологічної ситуації на макрорівні; розробка державної політики охорони природи та природокористування; розробка державних норм, ставок і коефіцієнтів оподаткування, спрямованих на екологічну безпеку держави; затвердження переліку небезпечних відходів; впровадження ресурсозберігаючих і екологічно безпечних технологій переробки відходів з метою одержання з них вторинної сировини, паливно-енергетичних ресурсів; забезпечення організаційно-економічних засад у сфері поводження з відходами; залучення позабюджетних джерел фінансування системи обігу з відходами; державний нагляд і контроль за виконанням законодавчих і нормативних актів в сфері утворення, використання, знешкодження та видалення відходів; послуги з розробки планів і програм щодо управління відходами, послуги з економічного аналізу та наукових досліджень у сфері утворення, використання (утилізації), знешкодження та видалення відходів; розробка прогнозів утворення, використання (утилізації) і знешкодження відходів; організація фундаментальних досліджень у сфері ресурсовикористання та екології, пов'язаних з відходами.

На мезорівні до функцій управління фармацевтичними відходами належать такі: контроль і аналіз економічних ситуацій в регіоні; розробка регіональної політики охорони природи та природокористування; організація контролю за відходами; організація контролю за первинним обліком утворення, збирання, обробки, утилізації

та видалення відходів; коригування норм і нормативів відходів з урахуванням специфіки регіону; введення спеціальних податків за вивезення відходів на полігон твердих побутових відходів (ТПВ); управління процесами використання відходів виробництва; управління процесами транспортування та складування відходів; розробка систем мотивації в сфері природокористування (зниження енерго- та матеріаломісткості, освоєння альтернативних джерел енергії тощо); визначення розміру платежів за розміщення відходів; організація програм зі збору вторсировини; підтримка економічної самостійності програм збору вторсировини (через розвиток ринку вторинних матеріалів, підприємств з переробки відходів); стимулювання додаткового попиту на вторсировину; організація та сприяння створенню спеціалізованих підприємств зі збору, обробки, утилізації та видалення відходів; узгодження місць розміщення підприємств з переробки відходів; створення інформаційно-аналітичних систем і баз даних про обсяги відходів та поводження з ними; безвідсоткові кредити суб'єктів фармацевтичної галузі (СФГ); акумулювання коштів, які надійшли до бюджету (платежі за забруднення НПС, штрафи тощо); розробка показників екологічного рейтингу СФГ; розробка ставок оподаткування залежно від величини рівня екологічного рейтингу СФГ; інспекція СФГ; розробка системи екологічного страхування СФГ; детальна інвентаризація утворення, збору, переробки і захоронення відходів, полігонів ТПВ для виявлення додаткових сировинних ресурсів і оцінки впливу цих місць на навколишнє середовище і здоров'я людей; установлення науково обґрунтованих тарифів за збір, транспортування і захоронення відходів; жорсткість системи контролю несанкціонованих полігонів ТПВ і створення умов, що виключають можливість їхньої появи; розробка інформаційних систем, створення баз даних, в т. ч. автоматизованих, пов'язаних з відходами; координування діяльності органів управління та СФГ щодо зменшення утворення відходів, ефективного використання та безпечного їх видалення; видання дозволів (ліцензування) у сфері збирання, транспортування, обробки, використання (утилізації) та видалення відходів; пред'явлення вимог до виробників відходів; накладання санкцій на виробників відходів за порушення законодавства щодо відходів; створення фондів для фінансування робіт, скерованих на зменшення утворення, ефективне використання та безпечне видалення відходів; надання консультативно-інформаційних послуг з питань, пов'язаних з управлінням відходами; організація і проведення сертифікації, технологічної підготовки виробництв, підготовки персоналу, забезпечення безпеки, проведення санітарно-епідеміологічних заходів, пов'язаних з відходами; організація і проведення сертифікації та

атестації виробництв, пов'язаних з утворенням та поведженням з відходами; організація технологічної підготовки виробництв для знешкодження, обробки, використання (утилізації) чи видалення відходів.

Функціями управління фармацевтичними відходами на мікрорівні є впровадження програм контролю за відходами; управління процесами зберігання, транспортування та утилізації відходів; розрахунок припустимих обсягів відходів; складання звітів стосовно відходів; сплата коштів за відходи; сортова заготівля відходів; мінімізація витрат на перевезення відходів від місць збирання до місць утилізації та/або захоронення; мінімізація витрат на складування відходів; своєчасне видалення, знешкодження та захоронення відходів, які не можуть бути утилізовані; впровадження системи екологічного рейтингу виробництва; впровадження заходів з мінімізації відходів (удосконалення технології, нове обладнання тощо); впровадження екологічного страхування; оптимізація мар-

шрутів руху відходів; створення системи контролю, що дозволяє виявити втрати матеріальних ресурсів і забруднення НПС.

До актуальних питань екологічного управління на регіональному рівні належать висока можливість ризику техногенних катастроф, пов'язаних зі спрацюванням обладнання, недосконалою технологією тощо; розширення площ полігонів твердих побутових відходів; погіршення стану повітря, земельних ресурсів та водного басейну, збільшення обсягу відходів фармвиробництва.

ВИСНОВКИ

1. Проаналізовано стан управління фармацевтичними відходами в Україні порівняно з іншими країнами.

2. Проаналізовані основні інституціональні органи державного управління в сфері поведження з фармацевтичними відходами та їх компетенції.

3. Розроблено функції логістичного управління фармацевтичними відходами на всіх рівнях влади (національному, регіональному та мікрорівні).

ЛІТЕРАТУРА

1. Калиниченко П.А. // *Екол. право.* — 2003. — №2. — С. 55-59.
2. Останина Н.В., Кузнецова Е.М., Очеретяная Н.Н. и др. *Проблемы, связанные с уничтожением некачественных лекарственных препаратов в Украине / Сотрудничество для решения проблемы отходов: тез. докл. конф. с междунар. участием.* — Х., 2004. — С. 227-229.
3. Попович О.Р., Ятчишин Ю.Й., Мальований М.С. та ін. // *Вісник Нац. університету "Львівська політехніка".* — 2008. — №622. — С. 60-64.
4. Сагайдак-Никитюк Р.В. *Логістика управління відходами фармацевтичної галузі: монографія.* — Х.: ППВ "Нове слово", 2010. — 290 с.
5. Commoner B. *Zeroing out dioxin in the Great Lakes: within our reach.* — N.Y.: Queens College, Center for the Biology of Natural Systems, 1996. — 138 p.
6. Czuczwa M. Jean. // *Sci.* — 1984. — №5. — P. 226.
7. Ferguson Wade C. // *NAPM Insights.* — April. — 1994. — P. 31.
8. Jeff M. // *NAPM Insights.* — April. — 1994. — P. 40.
9. Leibovitz H. // *NAPM Insights.* — March. — 1994. — P. 43.
10. Thomas M. Valerie, Spiro G. Thomas. *An estimation of dioxin emissions in the United States.* — N.J.: Princeton University, Center for Energy and Environmental Studies, 1994. — 285 p.

УДК 65 : 661.12

СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ К УПРАВЛЕНИЮ ФАРМАЦЕВТИЧЕСКИМИ ОТХОДАМИ НА РАЗНЫХ УРОВНЯХ ВЛАСТИ

Р.В.Сагайдак-Никитюк

Статья посвящена управлению отходами фармацевтической отрасли на разных уровнях власти. Проанализированы направления повышения экологической безопасности на макро-, мезо- и микроуровнях. Рассмотрены основные институциональные органы государственного управления в сфере обращения с фармацевтическими отходами. Проанализированы компетенции определенных государственных органов относительно обращения с отходами. Разработаны функции логистического управления фармацевтическими отходами на всех уровнях власти (государственном, региональном и микроуровнях).

UDC 65 : 661.12

MODERN APPROACHES TO THE MANAGEMENT OF PHARMACEUTICAL WASTES AT DIFFERENT LEVELS OF POWER

R.V.Sagaydak-Nikityuk

The article is devoted to the management of wastes in pharmaceutical industry at different levels of power. Directions of ecological safety increase have been analysed at macro-, meso- and microlevels. The basic institutional organs of state administration have been considered in the field of pharmaceutical wastes processing. The competence of definite state authorities has been analysed in relation to wastes processing. The functions of logistic management of pharmaceutical wastes have been developed at all of levels of power (national, regional and microlevels).